

הריאלי והבלתי־ריאלי בסיפורי בשביס־זינגר לילדים

(על "גדא ובישיגדא" ו"גבורת האיר")

מאת לאה חובב

יסודות על־טבעיים תופסים מקום רחב בסיפורי יצחק בשביס־זינגר שנכתבו לילדים ולמבוגרים כאחד. דמויות שלא מעלמא הדין מאכלסות עולם זה למכביר: שדים ורוחות, מכשפות ושטן, קורמים בסיפורו עור וגידים, ואם כי הם חיים בעולם העליון, הם חודרים לעולם האדם. לפי עדותו של הסופר בהקדמתו לספרו "שלומיאל איש חלם ועוד סיפורים", "אין כל הבדל של ממש בין האגדות שאני כותב למבוגרים לאלה שאני כותב לבני הנעורים. אותה הרוח, אותה ההתעניינות בתופעות על־טבעיות מפעמת בכולן". באותה הקדמה הוא מעמיד אותנו על מקורן של כמה אגדות: מהן סיפורים שסיפרה לו אמו, שהן "אגדות־עם שהיא שמעה מאמה ומסבתה", ומהן שבדה הסופר מדמיונו, והם פרי של "אורח־חיים עשיר דמיונות והזיות".

ואמנם, יסודו של העולם הבלתי־ריאלי שבסיפורי בשביס־זינגר הוא בשניים: **אגדות־העם היהודיות** מחד גיסא, ו**אמונות עממיות** ברוחות מתים המופיעות בחלום, או ברוחות מואנשות המשפיעות על חיי האדם — מאידך גיסא. עדותו של המחבר, שאין הבדל של ממש בין האגדות למבוגרים ובין אלה שכתב לילדים, מתייחסות לעצם מציאותו של היסוד העל־טבעי. אך בסיפורו למבוגרים מציבים יסודות מעולם המיסתורין שבקבלה ורעיונות משיחיים שאינם מופיעים בסיפורי לילדים. כנגד זה בולט בסיפורי לילדים המאבק בין הטוב והרע, בין האור ובין החושך, והוא מלבישם בדמויות על־טבעיות המעוררות את דמיונם של הילדים, כגון: רבי ליב בן שרה ("שרה'ס"), תלמידו של המגיד ממעזריטש, שעליו מתהלכות בין החסידים אגדות רבות, מסמל בסיפורו של בשביס־זינגר

1. "שלומיאל איש חלם ועוד סיפורים", ספרית דן חסכו, עם עובד, תל־אביב, תשל"ח. תרגם מאנגלית: צבי ארד, ציורים: מרגוט צמח.

את הטוב, בניגוד למכשפה קוניגונדה המייצגת את הרע.² כך גם בסיפור "גדא וביש גדא"³, שבו מוצג עולם דיכטומי, קיים עימות בין המזל הטוב והמזל הרע. עולם זה נתפס בנקל על-ידי הילדים. אך כמו שאראה להלן, נוקט הסופר דרכים נוספות כדי לקרב את העל-טבעי לעולמם של הילדים, והופך אותו להגיוני, סביר וקרוב למציאות כאילו במכוון.

דיננו יתבסס על שניים מן הספרים שראו אור בעברית: "גדא וביש-גדא או חלב הלבניאה", שראה אור עוד בשנת תשל"ג, חמש שנים לפני שניתן לסופר פרס נובל, ועל ספרו "גבורת האור"⁴ שיצא לאור אשתקד. בספר הראשון מובא סיפור אחד, ואילו בספר האחר לוקטו שמונה סיפורים לחג החנוכה.

(א) "גדא וביש-גדא או חלב הלבניאה"

בסיפור "גדא וביש-גדא"⁵, מצויים כל המרכיבים של **מעשייה עממית**: אין בו כל ציון של מקום מסוים או זמן ידוע; העל-טבעי נוטל חלק פעיל בעלילה ובדמויות; הגיבור הראשי הוא אלמוני, ומוטלות עליו משימות קשות לביצוע כדי לזכות בבת המלך; קיים עימות בין המזל הטוב והמזל הרע; ולבסוף, אחרי מתח ומשבר, בא הכל על מקומו בשלום בסיום הטוב.

הנושא ועיצובו

התנהגותו של האדם ואפס יכולתו לשלוט במעשיו, הוא הנושא המרכזי במעשייה שלפנינו. עיצוב הנושא נעשה באמצעות **שני רבדים**: הרובד העליון, העל-טבעי, בו פועלות הרוחות ש"אינן נראות בעיני אדם, אך הן יכולות לראות זו את זו" (עמ' 6). בשביס-זינגר מאניש אותן, הן בלושן והן באופיין ובשיחתן. גדא, צעיר יפה ותמיר, וביש-גדא — זקן שחוטמו מעוקם ואדום מרוב שתייה. הם מייצגים את המזל הטוב והרע, ובכך זיקתם לרובד התחתון: לעולם האדם. הם קיימים ביצירה בעולם מקביל לעולמנו, שבו החוקיות היא אי-ריאלית.

במקביל לעימות שבין גדא וביש-גדא, קיים **עימות** גם בעולם האנושי: הרע מיוצג בדמותו של ראש הממשלה כילי, שכשמו כן הוא, "מוג לב וקמצן מאין כמוהו" (עמ' 16). לעומתו הגיבור הטוב הוא תם, שאף הוא כשמו כן הוא: ההצלחה שהאירה לו פנים לא השכיחה מלבו את הסובלים. גורלו מייצג את **מוטיב לכלוכית** שבמעשיית העם: הוא עולה מאשפתות ונושא לאשה את בת המלך. שתי הדמויות הן חד משימיות, שטוחות, כפי שהדבר אופייני במעשייה.

2. "רבי ליב והמכשפה קוניגונדה", בתוך "שלומיאל איש חלם", עמ' 23—33.

3. "גדא וביש-גדא או חלב הלבניאה", ספרית פועלים, תשל"ב ציירה: כרמלה טל, תרגם: דוד בן נחום.

4. "גבורת האור", ספרית פועלים, תשמ"ב. עברית: יואב הלוי, ציורים: רות צרפתי.

הזיקה שבין העל־טבעי ובין המציאות היא כה הדוקה במעשייה זו, עד שכל מעשיו של הגיבור כאילו יוצאים משליטתו והם מוכתבים על־ידי כוחות שמחוזה לו. גם המטלה האחרונה, חליבת הלבאייה, מסתיימת בהצלחה מהירה ללא כל אמצעי עזר הגיוניים, הודות לעזרתו של גדא. הוא הדין כשלונו הזמני ופליטת הפה המסכנת את חייו של תם, שאינם תוצאה של שיפוט מוטעה או רוע לב, אלא תוצאה ישירה מהתערבותו של ביש־גדא, מזלו הרע.

מסר כזה במעשייה לילדים, האומר, שלא מעשיו של האדם הם שקובעים את גורלו אלא כוחות עליונים המשחקים בו כרצונם, הוא מסר פאטאליסטי, ועם כל "ההבנה" לשליטת הכוחות העל־טבעיים על האדם, הוא איננו "חינוכי". הסופר היה ער לכך, ובסיום המעשייה שילב קטע הבא "לתקן" את הדבר: "תם למד שהמזל הטוב הוא נחלתם של החרוצים, הישרים, הכנים והמסייעים לאחרים. מי אשר תכונות אלה לו אכן בר־מזל הוא מאין כמוהו" (עמ' 46). בכך הפכה הרות הערטילאית של המזל לסמל בלבד, והסיפור מסתיים במישור מציאותי.

המקורות למעשייה

בסיפור זה ניכרים שני מקורות, שהסופר עיבדם ולש אותם למעשייה הומוגנית אחת. המקור האחד הוא אמונות עם ומעשיות על רוחות ושדים שרווחו באירופה. במיוחד בולט הדבר בדמותו של ביש־גדא המספר על עצמו שהצטרף לחבורה של שדונים: "בלילה ירדנו לארץ, נכנסנו לאורות והפחדנו את הסוסים. פרצנו מזוויים והשארנו פרש־שדים במזונות... הפכתי עצמי לצפרדע והתחבאתי בקופסת הטבק..." (עמ' 38). העם נוהג לייחס כוחות על־טבעיים לכל דמות שהצלחה מאירה לה פנים במפתיע: "כילי וחבר מרעיו הפיצו שמועה כי תם הינו מכשף... הם טענו שתם מכר נשמתו לשטן..." (עמ' 24). אף כוכב השביט בעל הזנב הארוך שנראה בשמים, היה בעיניהם אות, שתם יביא את המדינה לחורבן. אמונות עם דומות לאלה רוחות הרבה בספרות העממית.

המקור האחר הוא האגדה המדרשית על חלב הלבאייה. במדרש תהלים, הוצאת בובר, מזמור ל"ט, ד"ה "אשמרה דרכי מחטוא בלשוני", מסופר:

"מלך פרס שנטה למות... אמרו לו הרופאים: אין לך תקנה עד שיביאו לך חלב לביאה... שלח אצל מלך שלמה בן דוד... מיד שלח שלמה וקרא לבניחו בן יחידע... אמר ליה בניהו: תן לי עשרה עזים, הלך הוא ועובדי חמלך לגוב אריות, והיתה שם לביאה מינקת גוריה. יום ראשון עמד לו מרחוק והשליך לה אחת ואכלה, יום שני נתקרב מעט וכן בכל יום ויום, לסוף עשרה ימים נתקרב אצלה עד שהיה משחק עמה וממשמש בשדיה, ולקח מחלבה והלך לו לדרכו..."

המשך המדרש מספר על הרופא שהוליך את חלב הלבאייה למלכו, ועל חלומו בדבר הריב בין האיברים שבו אומרת הלשון: "אני טובה מכם... היום תאמרו

שאני שולטת בכס". לבסוף כשנכנס אצל המלך אמר הרופא: "הא לך חלב כלבא", וכשציוו לתלותו הסביר: "ללביאה קורין כלבתא". שתה המלך ונתרפא, והאבריס הודו כולם ש"מוות וחיים ביד הלשון" (משלי יח, כא).

דרכי העיבוד

במדרש זה, כידוע, השתמש גם ביאליק בסיפורו "חלב הלביאה"⁵, אולם, בעוד שבביאליק היה נאמן גם לרישא וגם לסיפא של המדרש⁶, ודרש אף הוא את הפסוק "מוות וחיים ביד הלשון", שפירושו — גורל האדם מסור לו עצמו, שינה בשביס־זינגר את המדרש מעיקרו. הוא השמיט את כל הסממנים המציינים דמות ידועה, מקום וזמן ידועים, והפך את האגדה היהודית למעשייה כלל אנושית. אף את הגרעין הרעיוני שינה לחלוטין: הוא העמיד את הכוח העל־טבעי, גדא, כגורם מרכזי בכל ההתרחשויות. החכמה האנושית התופשת מקום מרכזי במדרש, אינה קיימת כלל בסיפורו של בשביס־זינגר. בניהו בן יהוידע נוהג בחכמה, מעשהו מציאותי ומתקבל על דעתנו. כנגד זה, מעשהו של תם הוא בלתי גיאותי והולם את המעשייה. הוא "התקרב אל הלביאה, כרע ברך והחל חולב אותה כאילו היתה פרה. הוא מילא את הכד בחלב הלביאה החם, סגר אותו בזהירות, קם וטפח לה בחיבה על ראשה" (עמ' 30). כל זאת נעשה "באומץ הלב של אלה שגדא מגן עליהם".

עיבוד נוסף עושה בשביס־זינגר בסוף הסיפור. מטרתו הלא להדגיש את כוחו של המזל, שרק הוא יכול להציל את תם ממוות. אך גם הסיבה לשימוש בשם "כלבה" במקום לביאה, שונתה כאן. דברי תם הם דברי חנופה למלך: "האריה הוא מלך החיות, אך בהשוואה אליך, שליטי, האריה משול ככלב. וכך כיניתי את הלביאה 'כלבה' כביטוי להוקרתו..." (עמ' 42). מובן שאלה הם דברי פקחות בסיטואציה זו, הפועלים את פעולתה ומשכנעים את המלך. אולם חכמה זו וההצלחה שבעקבותיה, מיוחסות בפירוש לכוח על־טבעי: "ומכיוון שגדא שוב עמד לצידו של תם, האמין לו המלך" (שם).

השינויים שהכניס הסופר במקור המדרשי תואמים את הז'אנר של המעשייה. שוב אין זו יותר האגדה שדמויות אנושיות ידועות הן גיבוריה, ומטרתה להביא אמרי חכמה ומוסר השכל. מעצם היות הסיפור מעשייה, הכוחות העל־טבעיים הם הקובעים את מהלכה, ובני האדם הם כלי שרת ומישחק ביניהם. על כן אין לחפש התנהגות הגיונית בשעת חליבת הלביאה. הבלתי אפשרי ייתכן במעשייה ואינו חייב להתקבל על דעתנו. לרוחות יש כוחות עליונים והם יכולים בשנייה אחת להרוס או לתקן. לא לשונו של האדם היא הקובעת את גורלו, אלא מזלו. המעשייה

5. ויהי היום, דברי, תש"ט, עמ' צו—קה.

6. ראה מרדכי ברינזקאל, "ספר ויהי היום", ביאליק — אנתולוגיה. בעריכת ג' שקד, מוסד ביאליק,

חותרת לסוף הטוב, שבו יעלה הבחור העני מאשפתות, ואחר שיעמוד בנסיונות (שלושה במספר), יקבל את המובטח — ידה של בת המלך, והסוף הטוב יחתום את הסיפור.

על כן, הסיום הריאליסטי החותם את היצירה, הוא סיום **דידאקטי וימאולץ**, ואינו נובע מן הסיפור כולו. בשביס־זינגר כאילו מבצע בסיום הסיפור מהפך, כדי לסבר את אוזנם של הילדים, ולרמוז להם, שכל המעשה כאילו לא היה ולא נברא אלא משל בלבד היה, וניתן להסתדר במציאות גם בלי כוחות על־טבעיים. **הבלתי ריאלי הופך להיות כאן ריאלי**, וחורג בכך ממהלך המעשייה ומהתפתחות עלילתה.

(ב) "גבורת האור"

שלא כמו בספר "גדא וביש גדא", שבו יצר בשביס־זינגר מעשייה אנושית־כללית, טבועים שמונת הסיפורים המכונסים בספר "גבורת האור" בחותם יהודי מובהק. חג החנוכה, שנקבע בעבר לזכר לנס לאומי, הוא שמבריה את כל הסיפורים, הן במישור הריאלי והן במישור העל־טבעי. הסיפורים שבספר זה מעוגנים במציאות של העיירה המזרח־אירופית, גם כאשר מתרחשים בהם מאורעות על־טבעיים. כמה סיפורים מתייחסים בעליל למאורעות היסטוריים שאירעו לעמנו לא מכבר. הנס והפלא המתוארים בסיפורים אלה, נבחנים בעין הביקורת של השומעים, ואינם מתקבלים עוד כדבר מובן מאליו כמו במעשייה. העולם העל־טבעי אינו עוד שליט בלעדי בעולם המציאותי, כפי שראינו בסיפור "גדא וביש־גדא", והוא מתקבל בספקנות. על כן מלווים הסיפורים דיונים בעל־טבעי, ובמיוחד במהות הנס ובאפשרות התרחשותו בזמננו אנו. הפלא והנס מקבלים כאן אופי הגיוני יותר, וגיבורי הסיפור המאזינים למספר הם גיבורי דורנו, שיש בהם בעלי ראייה מפקחת וריאליסטית. המחבר עושה בסיפורים אלה נסיונות חוזרים ונשנים לסבר את האוזן, ולקרב את הבלתי־ריאלי לתפישת הילדים.

מבנה הסיפורים

מרבית הסיפורים בנויים כסיפור בתוך סיפור. במסגרת החיצונית מתוארת שעת הסיפר, **שומנה הוא באחד מלילי חג החנוכה**, ומקומה בחורף המושלג של אירופה (מלבד בסיפור "תוכי ושמו סביבון", שמקומו בארצות הברית). הווי חג החנוכה בעיירה מתואר על־ידי המחבר, הן **כזכרונות ילדותו** הוא ("ערב חנוכה בבית הוריי"), והן כסיפורם של גיבורים אחרים. אך המסגרת היא אמצעי בלבד, והיא מהווה סיטואציה אפית ומשמשת כרקע לסיפור הפנימי, שאותו מספר על פי רוב דובר

7. סיום דומה מצוי בסיפורו "שלוש משאלות" נספירת פעלים, תשמ"א, תרגום: ישראל זמיר, אוריאל אופק, ציורים: רות צפירי. אולם באגדה זו, שלא כבסיפור "גדא וביש־גדא", הולם הסיום את העלילה.

אחר. בשלושה מן הסיפורים ("האורות שכבו", "הפריץ", "הרשלה וחנוכה") המספר־העד הדובר בסיפור הפנימי הוא רב בריש, הזקן המופלג, המוצג על ידי המחבר כמספר חביב על הילדים. אף הוא מספר את סיפוריו כאכזרנות ילדות שארעו לפני שנים רבות בעיר בילגוראי, שהיא עיר ילדותו של המחבר, בשביסט־זיננר.

בכל הסיפורים קיים קשר בין שעת הסיפור, חנוכה, ובין העלילה הפנימית הקשורה אף היא בחנוכה. הנס בעבר, נס פך השמן, משפיע על הניסים המתחוללים בסיפורים, ובכך מתהדקת הזיקה בין סיפור המסגרת ובין הסיפור הפנימי. ההוי הריאלי של ליל החנוכה, משתלב ביסודות הבלתי־ריאליים שמקומם בסיפור הפנימי.

אור החנוכה כלייטמוטיב

אור החנוכה, כסמל לגבורת ישראל בעבר, הוא הנוסך גבורה גם בדמויות הפועלות בזמן הזה. רעיון זה מומחש בספר בשני סיפורים ריאליסטיים, האחד מימי "החטופים" ("חנוכה בבית המחסה"), והשני הוא סיפור מימי השואה ("גבורת האור"). בשני הסיפורים משפיעה הדלקת נרות החנוכה על בריחתם והצלתם של הגיבורים. התיאורים בסיפורים אלה לקוחים מן המציאות, אך דרך הצלתם של הגיבורים מן הזוועות, יש בה מן ה"נס" שבצירוף הנסיבות. המחבר תולה זאת בחג החנוכה, בו ארעו המעשים המרכזיים, ולאחר שנים רבות — בו מסופרים המאורעות למאזינים. כך מגשר חג החנוכה על פני השנים, והאור שגרם לגבורה בעבר, משמש גורם לסיטואציה האפית בהווה. כותרת הספר, "גבורת האור", היא המסכמת רעיון זה ומדגישה אותו.

הניסים — והדיון במשמעותם

בעיית הנס, שהוא יסוד על־טבעי, משמשת אף היא מוטיב בכמה סיפורים. הבעייה עולה הן כדיון תיאורטי והן באמצעות סיפור מעשה. ניכר שהמחבר מבין לליבם של הילדים התוהים על משמעות הנס, ורוצים להשיג ולתפוש בשכלם את התרחש־תו. על כן הוא נותן בפי הגיבורים שאלות על מהותו, ובפי המספר — תשובות שונות. "מדוע חולל אלוקים ניסים בימים עברו ומדוע אין הוא מחולל ניסים בזמן הזה?" (עמ' 6) שואל הבן את אביו. כתשובה לשאלה מספר האב סיפור על ילד קטן שחי בימיו ואשר אירע לו נס באמצעות נרות החנוכה ("ערב חנוכה בבית הורי"). הוא הדיון בסיפור "הפריץ", בו חוזר המספר רב בריש על הדיון בזמן הופעת הנס :

"יש אנשים החושבים שבימים עברו היו ניסים מתרחשים לעיתים תכופות יותר מבימינו. ואין זה נכון. האמת היא שמאז ומתמיד היו הניסים נדירים ומעטים..." (עמ' 27).

אף כאן ממחיש סיפור המעשה בפריץ את התרחשות הנס בימיו של המספר, נס

הקשור במישרין במנורת החנוכה. המספר משלב בדבריו את הדיון בנס ונותן לו הסבר של תופעה "טבעית", כדי לסבר את אוזנם של הילדים המקשיבים לו :

"רבי אחד אמר שכאשר מחולל אלוקים נס, הוא עושה זאת כך שהדבר יראה טבעי ופשוט... אלה שאינם מאמינים באלוקים מנסים תמיד להסביר את כל הנפלאות במאורעות טבעיים או במקרים" (עמ' 32).

מן הדברים הללו עולה העימות שבין המאמינים ובין המפקפקים, בין הדור הקודם ובין הדור החדש, החילוני, עימות החוזר ועולה בכמה מן הסיפורים. עם זאת, מקרבים הסברים אלה את הבלתי ריאלי אל המציאות.

יסודות על-טבעיים

היסודות העל-טבעיים בולטים ביותר בסיפור "האורות שפבו". בסיפור זה, שיסודות המעשייה מאפיינים אותו, קיים עימות בין החיים ובין המתים. בחנוכה מתרחשים אירועים מוזרים : כל הנרות כבים בכל הבתים באותו רגע ממש, דבר החוזר ונשנה כלילת חנוכה הבאים עד הלילה השביעי. בלילה זה הופיעה נשמת הילדה המתה שלוש פעמים בחלום אל סבתה, ודרשה שכל תושבי העיר יבואו בלילה אל קברה ויד-ליקו עליו את נרות החנוכה, כדי לתקן את חטאם כלפיה, וכדי שתתגשם משאלתה הכמוסה לחוג את חג החנוכה. בקשה כזו על רקע החורף הנורא והרוח הנושבת — נשמעה כבלתי אפשרית. אך כמו במעשיות, מתחולל הבלתי אפשרי : כמין מחזה סוריאליסטי מתגלה כאשר כל העיירה, זקנים נשים וטף, נודליקים נרות בבית הקברות על השלג הקפוא, והנרות אינם פבים ! בין הקברים מוגשות לביבות וילדים משחקים שם בסביבון... יש בסיפור זה על רוחות המתים משהו מן האווירה שבסיפורי אדגר אלן פו.

בסיפור "הרשלה וחנוכה" מופיע "המת-החי" בדמותו של המבשר, אליהו הנביא, הלושב דמות קבצן ומבשר לאשה עקרה שתלד בן "כעת חיה". "הסימן" לאמינות דבריו הוא הופעת בעל-חיים. ואכן מופיע בביתם באחד מלילות חנוכה עופר, המאמת את הבשורה והאשה יולדת בן. העופר הגדל בבית נשלח לחפשי, אך חוזר לפקוד את הבית כאיל "מזדי שנה בשנה, ותמיד בחג החנוכה" (עמ' 45).

פשם שנתן המחבר הסבר להתרחשות הנס, כך קיימת בסיפורי התייחסות ליסודות על טבעיים אחרים. רב בריש מסביר את הופעת אליהו הנביא :

"גלוי וידוע שאלהו הנביא הוא נביא הבשורות הטובות. הוא אינו מופיע לעולם בדמות מלאך. בני האדם, אם יפול מבטם על זהרו המסנוור של מלאך, עלולים להתעוור. על כן בא אליהו תמיד כשהוא מחופש לאדם עני" (עמ' 46).

הסבר זה והדומים לו, הוא מתן לבוש ריאלי לבלתי-ריאלי.

מוטיב האהבה

גם האהבה הגדולה, שהיא מוטיב מרכזי ביצירותיו של שבטיס-זינגר למבוגרים, תופסת מקום בסיפוריו לילדים. אולם כאן נושאה הם ילדים המגלים אהבתם זה לזה. האהבה בסיפורים אלה לובשת פנים מציאותיות ואי-מציאותיות. היא מתממשת וסופה נישואין — בסיפור "גבורת האור", ואילו בסיפור "חנוכה בבית המחסה" בולטת אהבה עזה, שהמרחק הגדול והזמן הרב המפרידים בין האוהבים לא פגמו בה. הכלה המחכה לארוסה שנחטף בילדותו, מתה לפני שמשיאים אותה לאחר, ואף הוא אינו נושא אחרת עד סוף ימיו.

כנגד זה, מתוארת אהבה אחרת, החורגת מגדר הטבע, בסיפור "מנשה ורחל". זו אהבת אב ואחות קטנים ועיוורים, החולמים להינשא זה לזה. סיפור זה לא יתקבל על לב הקוראים הצעירים, הן משום העומס הטראגי שבגורל הגיבורים היתומים, והן משום האהבה האסורה הגובלת בשאיפה לגילוי-עריות. הילד הקורא מחפש את האופטימיות שבסיום הטוב, הנעדרת לחלוטין מסיפור זה במישור המציאותי, והיא מצויה רק בדמיונם של הגיבורים הקטנים.

ניתן לסכם ולומר, שתפוחות הגורל שבמציאות מסופרים בספר זה כדבר-פלא, עד שהשומע תמיה: היכן מסתיים הריאלי והיכן מתחיל ה"נס"? יש בסיפורי שבטיס-זינגר מקסם הספרות העממית, פשטות שברובד הגלוי ועומק רעיוני וסמלי ברובד הסמוי. דווקא בשילוב העולם העל-טבעי במציאותי הצליח הסופר ליצור מעין פולקלור יהודי, שבו באה לידי ביטוי אמונת העם בנסתרות ובנסים, והיא משתלבת בספר זה עם נס החנוכה שמלפני דורות. הילדים הקוראים ימצאו סיפוק לדמיונם, ועם זאת יכירו מקרוב את עולם העיירה שנחרב, מנקודת תצפית של אורח-חיים עשיר דמיונות והזיות.